

Мордовцева Н.В.,
кандидат педагогічних наук,
доцент, завідувач кафедри філологічних дисциплін
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»
м. Старобільськ, Україна

ДО ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Формування культури мовлення у студентів педагогічних спеціальностей зумовлені потребами сфери їхньої майбутньої фахової діяльності. Адже сучасний компетентний викладач має вміти логічно, чітко й грамотно висловлювати свою думку; вміти добирати мовностилістичні засоби відповідно до мети й умов спілкування; сприймати, відтворювати готові та створювати нові тексти; володіти прийомами підготовки і виголошення публічного виступу; застосовувати фахову українську термінологію в різноманітних комунікативних ситуаціях; користуватися загальномовними та спеціальними словниками тощо, здійснювати виступи перед аудиторією, робити презентації; володіти мовленнєвим етикетом. Недостатня комунікативна підготовка, відсутність певних мовленнєвих умінь і навичок спілкування, низький рівень культури професійного спілкування різко знижують статус спеціаліста на ринку праці, успішність виконання ним професійних обов'язків.

Формування основних якостей культури мовлення особистості представлено в дослідженнях Л. Барановської, О. Біляєва, М. Вашуленка, Г. Берегової, Т. Донченко, Л. Златів, О. Пазяк, Л. Паламар, М. Пентилюк, В. Мельничайко, І. Нагрибельної, Т. Окунович та ін.

Культура мовлення означає досконале володіння літературною мовою у процесі спілкування та мовленнєву майстерність. Основними якісними комунікативними ознаками, їх ще називають критеріями, культури мовлення є правильність, точність, логічність, змістовність, доречність, багатство, виразність, чистота [3, с. 4]. Клименко С. розуміє під поняттям *культури мовлення* досконале володіння мовою, її нормами, уміння правильно, точно, виразно передавати свої думки засобами мови відповідно до ситуації спілкування [2].

Правильна вимова; вільне, невимушене оперування словом; уникнення вульгаризмів, провінціалізмів, архаїзмів, слів-паразитів, зайвих іншомовних слів; фонетична виразність, інтонаційна розмаїтість, чітка дикція, розмірений темп мовлення, правильне використання логічних наголосів і психологічних пауз; взаємовідповідність між змістом і тоном, між словами, жестами та мімікою – це необхідні елементи мовленнєвої культури вчителя [1].

Учені описують культуру мовлення за допомогою певних критеріїв, або комунікативних ознак (якостей). Так, М. Жовтобрюх вирізняє такі ознаки культури мовлення, як: правильність, точність, логічність і чистоту; Л. Булаховський – правильність, точність, збагачення, естетичність, ясність; Л. Мацько – правильність, точність, логічність, чистоту, виразність, багатство, різноманітність, доречність, достатність, емоційність, ясність; О. Біляев – правильність, точність, виразність, багатство і змістовність; М. Пентилюк – змістовність, правильність, чистоту, точність, логічність і послідовність, різноманітність, доцільність, виразність і образність; А. Коваль – об'єктивність, логічну послідовність, повноту інформації, ясність викладу, точність опису, доцільність, переконливість, лаконічність, стислість і чіткість викладу

нормативність мовних засобів, зрозумілість (для офіційного спілкування) [2]; Г. Янковська вважає основними ознаками зрозумілості мовлення: точність (критерій культури мовлення, що полягає у вмінні мовця добирати слова та словосполучення, які відповідають змісту та меті висловлювання); доречність (критерій культури мовлення, який полягає у вмінні мовця будувати висловлювання відповідно до ситуації та мети спілкування, особливостей адресата мовлення); логічність (критерій культури мовлення, який полягає у вмінні мовця забезпечувати змістові зв'язки між словами у реченні та реченнями в тексті) [6, с. 89]; Л. Барановська вбачає специфіку мовномовленнєвої підготовки спеціалістів у зміцненні мовно-функціональної основи професійної сфери, розвитку професійної лексики, вдосконаленні спеціальної термінології, подоланні ускладнень, зумовлених існуванням двомовності, копіюванням термінів з російської мови [1].

Погоджуючись з думками наведених фахівців, додаймо лише, що навчання культури мовлення студентів педагогічних спеціальностей вимагає постійного вдосконалення власного мовлення і викладача. Актуальність цієї проблеми, з упевненістю можемо говорити, не втратиться ніколи, адже мова не стоїть на місці, із набуттям нових вимог суспільства, із широким наповненням сьогодні інформаційно-комунікативними технологіями освітнього процесу, маємо розширювати і мовленнєву наповненість у соціумі.

Сьогодні перед сучасною системою освіти постає серйозне завдання пошуку ефективних засобів навчання, щоб випускники закладів вищої освіти отримували не тільки навички професійної діяльності, а й розвивали свою мовну культуру, адже в сучасних умовах ринку праці найбільш затребуваними стають фахівці, що не тільки добре

володіють своєю спеціальністю, а й здатні швидко адаптуватися і освоювати нові знання і навички, володіють аналітичним мисленням і можуть критично мислити та грамотно висловлювати свої думки. Правильність, виразність, ясність, логічність, точність мови, інформативність і стислість, багатство і різноманітність, милозвучність й інтонаційна виразність – необхідні атрибути загальної культури мовлення майбутнього педагога.

Література:

1. Барановська Л. В. Навчання студентів професійного спілкування: монографія / Л. В. Барановська. Біла Церква, 2002. 256 с. **2. Клименко С. І.** Формування культури професійного мовлення майбутніх учителів української мови та літератури у процесі фахової підготовки. Дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна». – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ, 2017. 279 с. **3. Мацюк З., Станкевич Н.** Українська мова професійного спрямування: Навчальний посібник. К. : Каравела, 2006. 352 с. **4. Пазяк О. М.** Українська мова і культура мовлення / О. М. Пазяк, Г. Г. Кисіль. К. : Вища школа, 1995. 239 с. **5. Пентилюк М. І.** Культура мови і стилістика / М. І. Пентилюк. К. : Вежа, 1994. 240 с. **6. Янковська Г. В.** Українська мова для юристів : навчальний посібник / Галина Василівна Янковська. Київ : КНТ, 2011. 390 с.